

Хранене – от свръхконсумация до Фестивал на семената

**Скрита картина, даваща представа за хранителната
система, нейните проблеми и възможности**

**Наръчник за образователни дейности
със Скритата картина**

Издател:

JANUN e.V.

Автор:

Miriam Winzer

Корекция и оформление:

Celina Löser, Muriel Herrmann

Превод и адаптация:

Христина Банчева-Преславска,
Велла Неделчева, Моника Евстатиева

Корекция и редакция:

Диана Банчева Христовова

Контакт:

JANUN Niedersachsen e.V.
Landesjugendbüro Lüneburg
Katzenstraße 2
21339 Lüneburg
econa@janun.de

Фондация „Екоцентрик“
гр. София, ул. Царибродска 59, вх. А
info@ecocentric-bg.org

Наръчникът е създаден в рамките на проект „КонсУмувай: Х като Храна - образование за устойчиво хранене“ (EcoNa), осъществяващ се в партньорство между немската организация Сдружение „Янун“ (JANUN e.V.), Долна Саксония и Фондация „Екоцентрик“, България, с финансовата помощ на Германската фондация за околна среда (DBU).

Преводът на Наръчника за Скритата картина не е дословен. Оригинален можете да видите на:
https://janunde.s3.amazonaws.com/documents/Wimmelbild_Handreichung_final.pdf

Предговор / Благодарности

Скритата картина „Хранене – от свръхконсумация до Фестивал на семената“ дава представа за хранителната система, нейните проблеми и възможности за положителна промяна, илюстрирайки сложните взаимовръзки между всички нейни обекти. Тя е създадена като помощен образователен материал, провокиращ търсенето на разумни решения и осъзнати избори, както от страна на младежите, така и от страна на по-възрастните. Наръчникът може успешно да се прилага във формалното и неформалното образование, в рамките на училищни и извънучилищни занимания, лекции, семинари и други инициативи.

Авторският колектив изразява своите сърдечни благодарности към всички, които допринесоха със своята безценна обратна връзка и идеи за създаването на скритата картина и за съдържанието на този наръчник.

Съдържание

1.	Въведение	5
	Скритата картина в обучението	6
	Какво предлага този Наръчник?	6
	Подготовка	6
	Допълнителни материали	6
	Структура на скритата картина	7
2.	Методи	8
	Моето любимо място	8
	С кого искаш да се размениш?	8
	Съвет по храните	9
	Истории за храната	10
	Какво щеше да бъде, ако ...? Утопии за храната	11
	Хранителен суверенитет	11
	Опазване на климата при хранене	13
	Истинската цена на бургерите	14
	Екологосъобразна храна: 6 m ² бургер	15
3.	Други въпроси за обсъждане	17
	Ние и хранителните продукти	17
	Потребление	17
	Хранителни отпадъци срещу глад	18
	Селско стопанство	18
	Ресурси за селското стопанство	18
	Земеделие: разнообразие срещу монокултури	18
	Животновъдство	19
	И какво още?	19
	Политиката и нашата храна	19
	Чий труд стои отзад?	19
	Банки и пари	20
	Транспорт и търговия	20
4.	Допълнителна информация	21
	Устойчиво хранене	21
	Хранителен суверенитет	21
	Съвети по храните	22
	Промяна в климата	23
	Касички с бургери	24
	Екстернализирани разходи	24
	Земеделска площ за един бургер	25
	Източници на информация	26

1. Въведение

Храненето е тема, с която всички ние ежедневно се срещаме. Колкото по-възрастни ставаме, толкова повече решения относно храненето взимаме. Три четвърти от германците обръщат често или много често внимание на цената при покупка на хранителни продукти, а болшинството би променило избора си на ежедневни покупки към по-голяма регионалност и високо качество, ако цената не играеше роля. Не всеки може да си позволи висококачествена и устойчива храна, но също така често незнанието относно произхода на храната или погрешното разбиране относно продуктите, водят до неустойчиви решения, а те на свой ред допринасят за климатичните промени, намаляване на биоразнообразието, болести, причинени от употребата на пестициди и т.н.

В този смисъл, скритите картини, особено популярни в Германия, са подходящи като въвеждащи образователни материали, тъй като те представят сложни взаимовръзки, провокират интерес, забавни са и събират отделни елементи на един дълбок тематичен комплекс. Младежката образователна работа със скрити картини насърчава активното и интензивно изследване на изобразеното. Скритите картини са така конструирани, че се състоят от многобройни сцени с многобройни образи, на които им липсва ясен фокус и ясна посока на четене. Породилата се неяснота не позволява картината да бъде обхваната наведнъж и изисква от наблюдаващите я да си представят връзки, взаимоотношения и чрез силата на въображението си и емпатията, да придадат значение на сцените и образите. По този начин скритите картини функционират на визуално ниво и изобразените сцени са примери от живота, а не са просто взаимовръзки, представени чрез цифри и абстрактни обяснения и могат да бъдат съпреживяни.

Скритата картина „Хранене – от свръхконсумация до Фестивал на семената“ е създадена като част от немско-българския образователен проект „EcoNa“, който се изпълнява от Сдружение „Янун“ (JANUN e.V.) в Германия и Фондация „Екоцентрик“ в България. Съдържанието ѝ е създадено от активни младежи от мрежата на JANUN e.V.

Автор на графичното изображение е илюстраторката Isabelle Göntgen.

Във връзка с авторските права, принтиран екземпляр във високо качество може да бъде поръчан от Фондация „Екоцентрик“ или JANUN e.V.

Скритата картина е качена онлайн на страниците на Фондация „Екоцентрик“ (konsumuvai.org) и на Сдружение „Янун“ (janun.de) и е достъпна на този линк:

www.janun.de/de/netzwerk-projekte/janun-landesbüro/wimmelbilder/econa-hiddenpicture-bg/

Скритата картина в обучението

Скритата картина може да бъде използвана във всички аспекти на образованието за устойчиво хранене. Тя има ролята на въвеждащ инструмент – представени са многобройни теми, но не са разгледани задълбочено. Също така, може да се използва, за да бъдат показани взаимовръзките и да бъде придобита комплексна представа за глобалната хранителна система.

Основната цел на Скритата картина е да бъде помощен обучителен материал, който запознава и провокира любопитството на участниците към сложните взаимовръзки в рамките на хранителната система, насочвайки индивидуалните ежедневни избори на всеки към екологично и социално устойчиви решения.

За ползотворната употреба като спомагателен инструмент, трябва да се вземе под внимание факта, че тя не дава пълен поглед върху устойчивото хранене, но хвърля светлина върху елементи и примери от цялостната световна картина. Едно изображение не може да покаже пълното разнообразие на света. Картината включва частично преувеличени сцени (напр. при отглеждането на животните). Също, голяма част от сюжета, илюстриран посредством картината, се развива в „глобалния север“, а на „глобалния юг“ е отделено място само най-долу вдясно на изображението. Съответно, картината не е представителна за размера, популацията или значението на глобалния юг.

Какво предлага този Наръчник?

Наръчникът включва различни въпроси за дискусия и образователни методи, които могат да бъдат прилагани чрез скритата картина. Те могат да се използват както в училищен, така и в извънучилищен контекст.

Методите във втора глава може директно да бъдат използвани. След като се запознаете с всеки един от тях, ви насърчаваме да ги адаптирате спрямо нуждите на участниците и контекста, в който искате да ги използвате.

Въпросите в трета глава ни помагат да размишляваме още по темата „устойчива хранителна система“ и могат да се използват за провеждане на дискусии въз основа на скритата картина.

Наръчникът не е пълен и не изчерпва всички възможни начини за работа с картината, затова ви съветваме да не спирате да експериментирате с него, прилагайки собствената си креативност и знания, търсейки вашия собствен стил и подход на работа.

Подготовка

Обучителите следва предварително да са разгледали внимателно картината и да са се запознали с предложените методи. Описанието на структурата на картината, както и допълнителната информация за устойчивото хранене и хранителния суверенитет могат да бъдат в помощ за подготовката. Ако остават отворени въпроси, може да разгледате приложените източници на информация или да направите собствено проучване в интернет. Картината може също, без особена подготовка, да бъде разгледана и изследвана заедно с групата.

Допълнителни материали

При провеждане на образователни занимания за отговорно потребление могат да бъдат полезни и останалите наръчници на страницата на проекта: <http://konsumuvai.org/bg/наръчник/>

Структура на скритата картина

В скритата картина има различни места, в които се разиграват разнообразни сцени. В средата виждате града, който е разделен от селските райони чрез реката. Схемата по-долу дава ориентир:

По цялата картина ще намерите разпръснати положителни примери за устойчива и независима хранителна система, както и отрицателни тенденции в настоящата, заедно с протести и противопоставяне срещу нея. В лявата третина на картината е най-положителната, утопичната визия.

Разпръснати в илюстрацията са също различни елементи, които се появяват отново и отново. Сред тях са:

- Съвет по храните (горе вляво), чиито членове могат да се открият на различни места в картината;
- Касички с бургери, които сигнализират за екстернализираните разходи при консумацията на бургери;
- Банки и техните служители, облечени в червени костюми;
- Мехурчета, които обозначават отделянето на парникови газове;
- Фигури, които се появяват на много места в картината. Те показват, че всички ние сме непрекъснато в различни ситуации и нашето поведение зависи, както от ситуацията, така и от нашите ценности и решения.

2. Методи

Ако не е обозначено друго, разпределете участниците на групи от 10-25 човека. Обикновено методите могат да бъдат прилагани и с по-големи или по-малки групи, но е нужно да бъдат допълнително обмислени и адаптирани.

Моето любимо място

Цел: Въведение в темата „Хранителен суверенитет“. Обмен между участниците

Целева група: всякаква възраст, вкл. смесени групи

Времетраене: 20-30 мин.

Провеждане: Участниците се разделят на малки групи (по 2-3 човека), в които разглеждат картината, разказват си какво откриват и как се чувстват от това, което виждат:

Какви обекти и места можете да откриете на картината? Какво се случва там? Разпознавате ли нещо от вашия собствен живот? Какви чувства предизвикват у вас сцените?

След около 10 мин. участниците търсят свое любимо място на картината. Всеки представя любимото си място пред цялата група:

Къде се намира? Какво се случва там? Защо ти харесва?

Ако групата е твърде голяма, за да се изслушат всички внимателно, за тази част може отново да се сформират малки групи или двойки.

Допълнителна идея: Ако се срещате с групата редовно на едно и също място (напр. в класна стая), може да окачите на стената една скрита картина, на която всеки от участниците да отбележи своето любимо място, като залепи с тиксо своето име.

Материали:

- Скритата картина
- Хартиено тиксо

С кого искаш да се размениш?

Цел: Въведение в темата „Хранителен суверенитет“. Рефлексия на собственото поведение. Обмен между участниците

Целева група: над 12 годишна възраст

Времетраене: 20-30 мин.

Провеждане: Участниците се разделят на малки групи (по 2-3 човека), в които разглеждат картината, разказват си какво откриват и как се чувстват от това, което виждат. Опитват се да се поставят на мястото на хората в изобразените сцени и си разказват:

Можеш ли да се припознаеш в някого от картината? С кого и защо?

Би ли искал/а да се размениш с някого и защо?

Какво би правил/а на негово/нейно място?

Виждаш ли възможност да повлияеш по положителен начин на ситуацията?

След около 10-15 мин. всеки представя пред групата кой е от картината или кого би искал да бъде и какво би направил/а. Ако групата е твърде голяма, за да се изслушат всички внимателно, за тази част може да се сформират малки групи.

Допълнителна идея: Ако се срещате с групата редовно на едно и също място (напр. в класна стая), може да окачите на стената една скрита картина, на която всеки от участниците да отбележи човека, който е или иска да бъде, като залепи тиксо със своето име при него.

Материали:

- Скритата картина
- Хартиено тиксо

Съвет по храните

Цел: Въведение в темата „Хранителен суверенитет“, рефлексия на възможностите за действие.

С втория допълнителен вариант на този метод може да се направи упражнение за проектна работа.

Целева група: над 12 годишна възраст

Времетраене: 30 мин.

Провеждане:

На участниците се разяснява накратко какво е Съвет по храните.

Участниците се разделят на 4 групи и заедно търсят на скритата картина Съвета по храните. Когато го намерят, всеки си избира по една личност – член на Съвета и я търси на друго място в картината. Опитва се да се постави на нейно място и си задава следните въпроси, като си води записки:

Какво преживява този човек на картината? Какво друго преживява в ежедневието си? Какво може да го е мотивирало да стане част от Съвета по храните? С какво допринася – какви идеи, желания и изисквания има?

Участниците си разказват един на друг, всеки за своята личност, и откриват дали имат еднакви идеи, желания или споделят различно мнение. Всяка група си избира един представител, който пише на флипчарт.

Допълнителен вариант 1 (+30 мин. в малката група, +15 в общата група): Участниците остават в малките групи:

Обсъдете кои идеи, съответно изисквания, най-много ви харесват и какво въздействие биха имали те.

Обсъдете как можете да ги приложите във вашия град (населено място).

Накрая, с няколко изречения, всяка група представя пред всички своите идеи.

Допълнителен вариант 2 (+20 мин.): Във всяка малка група всеки участник си избира да бъде един от членове на Съвета по храните, който досега не е обсъждан. Търси този човек на картината, разсъждава и си прави записки:

Какво преживява този човек в ежедневието си? Дали би се съгласил с досегашните идеи?

Във всяка малка група се обсъждат идеите, този път през четири нови гледни точки.

Допълнителен вариант 3 (+20 мин.): Участниците стават, разхождат се из стаята и търсят друг участник, с когото са си избрали един и същ член на Съвета. Когато всички са намерили съответния участник, коментират:

Какво разбрахте за вашата личност? Какъв характер и какъв опит има? Какви желания и мечти има?

В общата група може да бъдат споделени отделни впечатления – дали и как личностите са възприети по различен начин. Участниците стигат до извода, че ние хората можем да видим много неща, но можем да пропуснем и много други. За да разберем решенията и мнението на другите, е необходимо да разговаряме и често да се поставим на тяхно място – особено, когато трябва да постигнем нещо заедно, както е при Съвета по храните.

Материали:

- Скритата картина
- Флипчарт
- Маркери
- Допълнителна информация „Съвет по храните“

Упътване по картината за членовете на Съвета по храните, започвайки по часовниковата стрелка от мъжа със зелен костюм:

- човек в зелен костюм: помага при погребението на пчелите горе вдясно
- човек с ножица: фермер от глобалния юг, където се разделя реката
- жена с точилка: при протестите за тофу долу вляво
- човек с бяла шапка: пекар, при фурната вляво на картината
- възрастна жена: горе вляво в полето
- момче с червен пуловер: в училището в средата на града
- жена с розова дреха: в десния долен ъгъл на полето при „La Via Campesina“

Истории за храната

Цел: Стимулиране творчеството на участниците чрез разказване на истории

Целева група: участници на всякаква възраст

Времетраене: 30-45 мин.

Провеждане:

Участниците се разделят на малки групи от 3-4 човека и разглеждат заедно картината. Всеки си търси любима сцена и я показва на останалите. Групата си избира обща любима сцена и започва да мисли по нея:

Какво се случва след това? Какво правят хората от сцената, как се развива мястото? След десет минути, един месец, една година, десет години – или дори след 100 години? Има ли различни сценарии?

Вариант 1: След представянето на любимите сцени в голямата група, като писмена творческа задача, може всеки да опише своето любимо място в бъдещето.

Вариант 2: Всеки от малката група започва историйка за своето любимо място с едно-две изречения върху лист хартия. След това подава листа на седящия отдясно, който продължава историята с още едно-две изречения и т.н. След няколко рунда, участниците от групата се обединяват около история, която да прочетат пред всички. (При по-малки групи, може да бъдат прочетени всички написани историйки.)

Материали:

- Скритата картина
- Листове и моливи за всеки участник

Какво щеше да бъде, ако ...? Утопии за храната

Цел: Развиване на идеи за положителна хранителна система и творческото им прилагане

Целева група: участници от всякаква възраст

Времетраене: 70 мин.

Провеждане:

Участниците се разделят на малки групи (3-4 човека) и заедно разглеждат картината.

Всяка малка група дискутира кои части и аспекти от картината оценява като положителни. Изрязва ги от скритата картина, подрежда ги наново и обсъжда:

Какви сцени и места виждаме тук? Как са свързани помежду си? Какво липсва?

Положителните изрезки от картината се залепят на нов лист хартия, така както групата ги е подредила, а празните места се запълват с рисунки, колажи или друго. Накрая групата наименова новата картина и записва заглавието върху нея.

След около 45 мин. всички нови картини-утопии се закачат като на изложба и участниците могат да разглеждат картините на останалите групи. В заключение, в голямата група се събират впечатленията на участниците по следните въпроси, като всеки ги записва на лист:

По какво си приличат различните утопии? По какво се различават?

Кои участъци от скритата картина не присъстват в утопиите? Защо?

Какво може всеки от нас да направи, за да се приближим от скритата картина към картините-утопии? Какво трябва да направят останалите?

Как двете са свързани?

Допълнителен вариант (+15 мин. в малката група +15 мин. в голямата група): Участниците още веднъж се разделят на малки групи (3-4 човека) и обсъждат третия въпрос в тях. Идеите си записват на отделни листове (по една идея на лист).

Накрая резултатите се представят в общата група. Листове с идеи се закачат на дъска/флипчарт. Обучителят помага на участниците да ги групират и обобщава възможностите за индивидуални действия.

Материали:

- Скритата картина – принтирана за всяка малка група
- Лист хартия А2 или по-голям за всяка група
- Ножица, лепило и шарени моливи/пастели/маркери за всяка група
- Материали за колажи – стари списания, природни материали и др.
- Флипчарт или дъска
- За допълнителния вариант: листове, моливи/маркери, тиксо

Хранителен суверенитет

Цел: Участниците се запознават с идеята за хранителен суверенитет и се занимават с различни нейни аспекти

Целева група: участници над 14 годишна възраст

Времетраене: 60 мин.

Провеждане:

1. Въведение: Суверенитет (10-15 мин.)

Обучителят въвежда, казвайки, че днес ще се занимаваме с „хранителен суверенитет“. Всеки участник има кратко време да помисли какво той/тя разбира под думата „суверенитет“ и да го обсъди със седящия до него/нея. Ако участниците имат много малко предварителни познания, могат да се разделят в групи по 3-4 човека. В заключение, в общата група се събират опорни точки за това, какво включва понятието суверенитет. Това е въведението и основата за втората част на упражнението.

2. Хранителен суверенитет (50 мин.)

Обучителят обяснява накратко концепцията за хранителен суверенитет и записва най-важните опорни точки на дъска или флипчарт. Представя също петте области (стълбове) на хранителния суверенитет. След това участниците се разделят на пет групи. Всяка група получава лист с написана една от петте области (напр. „Разпределяне на хранителните продукти“). При голяма група, може да има по две малки групи на област. Всяка група разглежда скритата картина с фокус върху своята област и избира подходящи сцени, като един от участниците прави записки. (15 мин.)

*Какво от твоята област откриваш на картината?
Защо тази сцена е свързана с твоята област?*

Когато групата е намерила сцени, свързани с нейната област, участниците в нея избират една от тях, която смятат за най-подходящата. (5 мин.)

*Кои от сцените намирате за особено релевантни към вашата област?
Ако не сте съвсем сигурни, коя сцена най-много ви натъжава или ви радва?*

След като са избрали сцени, участниците мислят през перспективата на хранителния суверенитет (10 мин.) и представят резултатите пред всички (20 мин.)

*Кой тук е „суверенен“ и може да взема решения? Кой не е?
Могат ли да се взимат решения, които са в полза на хората и околната среда?
Ако не – какво трябва да се промени, за да могат да се взимат такива решения?*

Упътване по картината (примерно)

- **Работни и социални отношения:**
 - Тъмнокож, странен човек над банката, бяга от селския район
 - Работник, в долния ляв ъгъл до камиона с животни, има малко пари
- **Политически дадености:**
 - Демонстрация пред сградата на Европейския парламент
 - Съвет по храните, горе вляво
- **Разпределяне на хранителните продукти:**
 - Супер консумация (магазинът)
 - Пазар: регионални продукти, но и човек, който не може да си ги позволи
- **Общи блага:**
 - Образование за устойчиво хранене в училище
 - Достъп до вода, долу вдясно
 - Достъп до земя, вдясно, където реката се разделя
- **Производство на хранителни продукти:**
 - Алтернативно отглеждане на смесени култури, горе вляво
 - Отглеждане на животни, долу в средата/ляво

Материали:

- Скритата картина
- Флипчарт или дъска и маркер
- Хартия и пишешци средства за всяка група
- Допълнителна информация „Хранителен суверенитет“

Опазване на климата при хранене

Цел: Запознаване с въздействието на храната върху климата и дискутиране

Целева група: участници с малко познания по темата за храната и климата

Времетраене: 30 мин.

Провеждане:

Според нивото на познания на групата, учителят прави кратко въведение за въздействието на CO₂ и CH₄ върху климата.

Участниците се разделят на малки групи по 3-4 човека, в които обсъждат по-долу дадените въпроси и един от групата прави записки по тях:

На различни места в картината могат да се открият балончета с парникови газове, които ни обръщат внимание за въздействието на отглеждането на храна върху климата.

Къде намирате емисии от CO₂, CH₄ и къде има кислород (O₂)? Кои хранителни продукти водят до климатични промени? Какви мерки и средства за отглеждане на щадяща климата храна знаете?

(Не е означено навсякъде, където се отделят парникови газове или кислород, а само на някои ключови места).

След около 15 мин. участниците се събират в голямата група и резултатите се визуализират. Заедно отговарят на въпроса:

Какво можем да направим самите ние, за да бъде храната щадяща климата?

Обучителят онагледява резултатите. Към отговорите може да се включват както такива за начин на живот, така и за политически ангажимент и др.

Допълнителен вариант 1 (+30 мин.): В голямата група се обсъждат последствията от промените в климата и се записват на дъска или флипчарт (напр. записки в малките групи или заедно на дъската). В малките групи участниците изследват картината:

Откриват ли се последствия от промените в климата? Ако да, как въздействат и на кого? Какво би се променило на картината, ако се появят още повече последствия от климатичните промени?

В заключение, резултатите се коментират от всички заедно.

Допълнителен вариант 2 (+15 мин.): Въпросът за начина на живот и възможността за индивидуални действия се записва на дъската. Участниците имат време да помислят и да напишат писмо до себе си, в което описват какво искат да направят, за да бъде храната, щадяща климата.

Какво искам да направя лично аз, за да бъде храната щадяща климата?

Ако групата се среща редовно, учителят може да събере писмата и след седмици или месеци да ги раздаде отново на участниците. Ако не, участниците ги взимат със себе си.

Материали:

- Скритата картина
- Дъска или флипчарт с маркер
- Допълнителна информация „Промяна в климата“

Упътване по картината

- **O₂**: от тропическата гора и горе вляво при дърветата и тревните площи
- **CO₂**:
 - от огъня в тропическата гора (под града)
 - от камионите, които превозват хранителни продукти (долу в средата)
 - от промяната на земята горе вдясно (чрез булдозера)
 - от товарните кораби вдясно
 - от фабриката горе вдясно
- **CH₄**: от кравите долу вляво

Истинската цена на бургерите

Цел: Запознаване с идеята за екстернализираните разходи на примера на бургерите. Критично мислене относно цената на храната и последствията за околната среда от потреблението на месо.

Целева група: участници с малко познания за устойчивата храна

Времетраене: 45-60 мин.

Провеждане:

Обучителят обяснява накратко концепцията за екстернализираните (скритите) разходи.

На картината могат да се открият седем касички с бургери. Всяка от тях е свързана с един вид от екстернализираните разходи на хамбургерите. Участниците се разделят на седем групи и търсят касичките на картината. След като една от групите ги открие всички, казват и на останалите къде се намират те. Удобно е скритата картина да се прожектира на стената и някой да показва по нея. (10-15 мин.)

Всяка група си изтегля една от касичките (лист с картинка/текст). Обсъжда следните въпроси, като един от групата записва отговорите върху червен лист хартия. (10 мин.)

Какви екстернализирани (скрити) разходи се появяват при тази касичка? Кой усеща въздействието на тези екстернализирани разходи? Кой трябва да вложи време и/или средства, за да премахне това въздействие? Как могат да бъдат избегнати тези разходи?

Участниците събират идеи как тези разходи могат да бъдат избегнати. Тук следва да се обсъдят идеи, както за месото в бургера, така и като цяло за производството на храна. Записват се върху зелени листи хартия. (10 мин.)

След това по един човек от всяка група представя накратко какви разходи се появяват и какви идеи са събрали тези разходи/щети да бъдат избегнати. (10 мин.)

Накрая учителят пита участници каква е най-високата цена, която са готови да платят за един бургер. Всеки може да каже на глас или да запише на хартия, след което учителят събира листовите и прочита няколко числа.

Вариант: Учителят може да постави въпрос за оценка и да използва метода „линеен барометър“, за да получи отговори.

Как мислите: Колко трябва да струва един бургер, за да бъдат покрити екстернализираните разходи?

При този метод, според своето мнение, участниците застават в единия или в другия полюс на една права линия (барометъра), която визуализира две крайности. В случая, участниците се подреждат между двата полюса „малко“ и „много“ според своята оценка.

В заключение, учителят разкрива, че истинските разходи могат трудно или изобщо не могат да бъдат остойностени. Едногодишно проучване на американски журналист, след внимателни изчисления и оценка, доказва скритите здравословни разходи, свързани с наднормено тегло, от бургер за 36 цента и CO₂-разходите от бургер за 40 цента. Всички останали екстернализирани разходи, показани на картината, не са включени в тази сметка. Липсват също екстернализирани разходи като напр. резистентност към антибиотици, държавни помощи заради ниско възнаграждение на работници и др.

Колко пари струва биоразнообразието или качеството на живот на една крава е трудно или невъзможно да се прецени – можем само да предположим, че разходите са над 1,19 евро за един бургер от ресторант за бързо хранене.

Допълнителна идея: Всички зелени карти могат да се закачат на стената като обща „Визия за екологосъобразна храна“.

Материали:

- Скритата картина
- Зелени и червени листови хартия и маркери
- Картинка с касичка
- Допълнителна информация „Екстернализирани разходи“
- Допълнителна информация „Касички с бургери“

Екологосъобразна храна: 6 m² бургер

Цел: Въведение в темата „Екологосъобразна храна“ по примера на използването на земеделски площи за месо

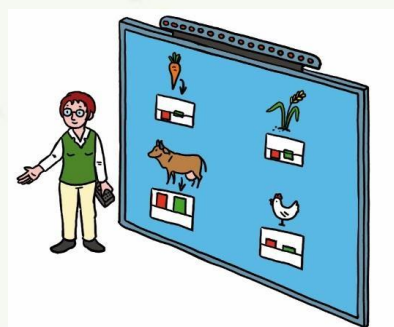
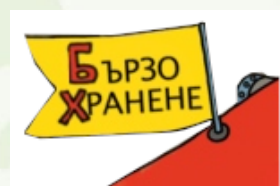
Целева група: участници над 12 годишна възраст

Времетраене: 45-60 мин.

Провеждане:

Участниците трябва да намерят на скритата картина училището. Като го намерят, изображението на дъската с учителя се увеличава. Учителят пита участниците дали имат идея какво показва графиката. След това пояснява, че с такива графики могат да се представят екологични показатели – както за необходимите ресурси (площ, енергия, вода), така и за въздействието върху околната среда (парникови газове, изкуствени торове, пестициди). (10-15 мин.)

Но на какво се дължи това, че кравите (съответно говеждо месо и млечни продукти) изискват толкова повече ресурси, съответно имат по-голямо въздействие върху околната среда? Темата се разглежда по примера на използването на

селскостопански площи за месо и измислената фирма „Бързо хранене“, която произвежда бургери.

Обучителят възлага следната задача на участниците в малки групи по 3-4 човека (15 мин.):

Потърсете означения „Бързо хранене“ на картината (5 табели).

Какво се случва там и как тези места са свързани? Какво ще кажете за площите, които са необходими за производството на един бургер от „Бързо хранене“?

Резултатите се обобщават. Обучителят представя информацията от „Земеделска площ за един бургер“. Въз основа на числата се коментира дали това е много и се разсъждава какво означава от гледна точка на собствения начин на хранене/храненето на цялата група/на града... (20 мин.):

Искам ли / трябва ли да променя нещо в начина си на поведение? Ако да, какво? И какво би било въздействието?

Допълнителна информация: В действителността една единствена фирма не би се занимавала с всички тези дейности, но накрая така или иначе всичко това се случва, за да може тази фирма – в нашия пример „Бързо хранене“ – да може да произвежда и продава продуктите си.

Материали:

- Скритата картина
- Графика на дъската в училището
- Допълнителна информация „Земеделска площ за един бургер“

Упътване по картината: „Бързо хранене“ се намира на следните места:

- Долу вляво, при кравефермата
- Горе в средата, където земята се подготвя за отглеждане на царевица (царевицата се използва за фураж на кравите)
- Дясно в средата при въдицата, която заграбва земята от малките производители. Такова „заграбване на земя“ често се случва в глобалния юг от компаниите с цел мащабно отглеждане на определено растение като соя, тютюн, царевица, памук и др.
- Върху товарния кораб вдясно, който превозва соя към кравите – тази соя е на „Бързо хранене“ и се използва като хранителен фураж за кравите
- В къщата горе седи един човек и яде бургер от „Бързо хранене“

3. Други въпроси за обсъждане

Има още много теми, които са скрити в тази картина. На следващите страници ще откриете предложения за още теми и въпроси, с които скритата картина може да бъде разглеждана, за да бъдат обсъдени и други аспекти на устойчивото хранене и хранителния суверенитет.

Когато обсъждате тези теми, опитвайте се винаги да завършвате въпросите: Какво мога аз самият/самата да направя, за да подобра ситуацията? Има много възможности човек сам нещо да промени – и хиляди примери на хора, бизнеси и групи, които го правят. Тази скрита картина предоставя някои идеи, а във вашата собствена среда със сигурност могат да бъдат намерени още много други.

Ние и хранителните продукти

Потребление

Повечето хранителни продукти се купуват от супермаркети. В скритата картина присъства суперът „Консумация“. На рафтовете можете да намерите най-разнообразни стоки. Откъде всъщност идват те и техните съставки?

Но това не е всичко, с което се храним! Какво ядеш въпреки особено често? Може би ще откриеш други места на картината, където тези продукти се продават? Или къде се произвеждат?

Намери ли всички 5 места, на които може да бъде закупена храна? Дали ще намериш къде още човек може да получи храна.

Упътване по картината:

- Супер „Консумация“ в долния край на града
- Седмичен пазар в левия край на града
- Пазарът в селото, долу вдясно
- При солидарното земеделие вляво на картината
- В хранителния кооператив над сградата на ЕС

Не всички хранителни продукти се купуват срещу пари. Къде на картината виждаш места, на които човек може да получи храна без пари?

Упътване по картината:

- **Банани:** вдясно на картината
- **Мляко:** кравите са долу вляво, овце и кози има горе вляво и долу вдясно
- **Риба:** долу вдясно в морето има риболовен кораб, вляво от него – аквакултури, по-нагоре по реката има рибар
- **Шоколад:** какаото е вляво от морето, кравите за мляко – долу вляво, захар няма
- **Душгел & Шампоан:** основна съставка е палмовото масло от палми, които растат вляво от реката – на мястото на тропическата гора

Упътване по картината:

- Споделяне на храна на втория етаж на къщата
- Покривна градина над ХранКооп, под логистичния център на холдинга от вериги супермаркети РЕБЕ
- От контейнера на супермаркета с негодни за продажба продукти заради лош търговски вид

Хранителни отпадъци срещу глад

За съжаление не всичко, което фермерите отглеждат достига до нашите кореми, както и не до всички кореми достига храна.

Къде на картината виждаш гладни хора?

Къде виждаш хранителни отпадъци? Какво се случва с тях? Дали изхвърлянето на храна е можело да бъде предотвратено?

И какво означава това за околната среда, за животните и за хората, които са вложили труд и ресурси в производството на храна, която накрая бива изхвърлена?

Упътване по картината:

- **Гладни хора:** долу вдясно в селото; на дългата маса на покрива в града горе вляво
- **Хранителни отпадъци:** до супермаркета; при къщата горе вдясно в селото; при дискотеката в къщата в града; в компостера и инсталацията за биогаз вляво на града
- **Алтернативи на изхвърлянето на храна:** събиране на продуктите с лош търговски вид от контейнерите на супермаркета; споделяне на храна и хранителна банка, консервиране на хранителни продукти в къщата на града

Селско стопанство

Ресурси за селското стопанство

За производството в селското стопанство (земеделие) са необходими различни неща – най-вече вода, почва, хранителни вещества и семена (и разбира се енергия под формата на светлина).

Къде виждаш вода, почва, хранителни вещества и семена на картината? Как биват използвани? Има ли различни варианти? Какво ги различава едни от други и какво мислиш за тези варианти?

Упътване по картината:

- **Почва:** навсякъде извън града
- **Вода:** долу вдясно приватизираната вода за палмите се конкурира с фонтана в селото
- **Хранителни вещества:** горе вдясно в селото има фабрика за торове, вляво се компостират отпадъци и се обработва тор за полетата горе вляво
- **Семена:** Фестивал на семената

Упътване по картината:

- **Дребно земеделско стопанство, частично с ерозия:** горе вдясно
- **Отглеждане на смесени култури с ръчен труд:** долу вдясно; горе най-вляво
- **Монокултури с царевица:** долу в средата

Земеделие: разнообразие срещу монокултури

Какви видове земеделие виждаш на картината? Какви чувства и мисли предизвикват у теб? Всъщност, какво общо имаш ти със земеделието? Какъв вид земеделие искаш и защо?

Животновъдство

Какви животни можеш да откриеш на картината? Какво мислиш, как се чувстват?

Какво можеш ти самият да направиш, за да се чувстват тези животни добре?

Упътване по картината:

- **Крави и прасета:** долу вляво
- **Пилета:** под града, в селото долу вдясно
- **Други селскостопански животни:** горе вляво и долу вдясно
- **Кучета:** долу вдясно
- **Насекоми и птици:** вляво на поляните и в лехите; умрели пчели – пред Бонсанто и църквата
- **Диви животни:** в гората горе вдясно и в тропическата гора

И какво още?

Политиката и нашата храна

Политиката определя правилата и създава условията и в селското стопанство. Европейският съюз поставя много изисквания и дава указания за опазване на околната среда, за конкурентноспособност и др. Едновременно с това, една трета от парите на ЕС се изразходват за подкрепа на селското стопанство. Затова европейската селскостопанска политика е много важна.

Какво се случва в пленарната зала на ЕС?

Къде на картината откривате европейски субсидии (обозначени чрез спринцовка) и колко са големи те?

Упътване по картината:

- **Горе вляво при малкото поле** – малка субсидия
- **Горе вдясно при малкото поле** – малка субсидия
- **Долу вляво при кравефермата** – голяма субсидия
- **Долу в средата при голямото поле** – голяма субсидия

Политиката се отнася до всякакъв вид влияние и организация, както и изпълнение на изисквания и цели, било то в частни или в обществени области. Обикновено „политика“ се свързва с правителства, партии и професионални политици, но има и други методи, с които да се влияе на организацията на обществото и обществените правила.

Можеш ли да откриеш някои от тях на картината? Сещаш ли се за други?

Упътване по картината:

- **Демонстрации и протести, напр. пред сградата на ЕС**
- **Съвет по храните горе вляво**

Чий труд стои отзад?

Кого виждате да работи в селското стопанство? В земеделието? В животновъдството? Или в обработката и продажбата на хранителни продукти? Какъв вид работа се извършва? Как се чувстват хората, които работят и какво бихте искали на тяхно място?

Теми, които могат да бъдат засегнати тук, макар не всички изрично да се появяват на картината:

- Тежък физически труд
- Условия на труд и работно време в селското стопанство, сезонност
- Натравяне с пестициди
- Продажба на имоти заради липса на наследници
- Обработка на хранителни продукти на ръка срещу промишлена обработка
- Възнаграждение

Упътване по картината:

- **Полева работа:** в селото вдясно, горе вляво
- **Условия на труд:** детски труд в какаовата плантация вляво от морето
- **Натравяне с пестициди:** в банановата плантация вдясно
- **Заклучване на селскостопански имот заради липса на наследници или заради икономически натиск:** горе вдясно на картината
- **Обработка на хранителни продукти на ръка:** вляво на картината
- **Възнаграждение:** работник с малко пари, долу вляво до камиона с животни

Банки и пари

Парите управляват света! Храната също се купува с пари. Какво не е включено в цената на хранителните продукти видяхме в „Истинската цена на бургерите“. Парите или липсата на пари се появява и на други места в картината.

Също и банката с нейните служители в червени костюми могат да се открият на различни места, където капиталът играе голяма роля.

Упътване по картината:

- **Служители на банката:**
 - На балкона в пленарната зала на ЕС
 - Върху сградата на ЕС с въдица в ръка
 - Конфискува трактора на фермера, който трябва да затвори имота си
 - Горе в машината, която подготвя земята за отглеждане на царевица за „Бързо хранене“
- **Пари при собственика на свинефермата**
- **Липса на пари при работника долу вляво, както и при човека на пазара в лявата част на града**
- **Обикновен гражданин, който проверява състоянието на акциите си на терасата на къщата в града**

Транспорт и търговия

Повечето продукти, с които се храним, не се отглеждат директно пред нашата врата. Как идват те до нашата чиния? Какви транспортни средства виждате на картината? Какво се превозва с тях и накъде?

Упътване по картината:

- **Камиони:** горе в логистичния център, на улицата долу, пред супермаркета
- **Камион с животни:** долу вляво
- **Боклукчийски камион:** пред супермаркета
- **Товарен велосипед и количка:** при фермата вляво за превоз до пазара
- **Товарни кораби:** горе вдясно
- **Платноходка със справедливо кафе и банани:** между палмите и „La Via Campesina“

Какво от това ви харесва, какво не и как може да се промени? Помислете за:

- **Свежест / трайност на храната**
- **Въздействието върху околната среда от някои транспортни средства**
- **Регионалност и сезонност**

4. Допълнителна информация

Устойчиво хранене

Устойчивото хранене реализира идеите на устойчивото развитие в сферата на храната. Има различни концепции за устойчивост, но всички те са свързани с хармонизиране на екологичните, социалните и икономически аспекти, за да бъде осигурен добър живот на всички хора сега и в бъдеще.

Това означава, че устойчивият начин на хранене причинява възможно най-малко щети на околната среда и климата, храната се произвежда при справедливи условия на труд и е достъпна за всички хора. Освен това устойчивото хранене допринася и за личното здраве.

Устойчивото хранене включва следните принципи:

- *Предпочитане на храна на растителна основа*
- *Предпочитане на органично произведена храна*
- *Избор на регионални и сезонни продукти*
- *Предпочитане на слабо обработени храни*
- *Продукти, произведени чрез справедливата търговия*
- *Храна, достъпна за семейния бюджет*
- *Здравословна и пълноценна храна*

Понастоящем начинът на хранене и свързаното с него производство на храни оказват отрицателно въздействие върху климата и биологичното разнообразие. Нездравословното хранене при много хора е причина за развитие на болести като рак или диабет. Човешкото здраве се уврежда и при производството на храни. Само от пестициди, според изчисленията на ООН, умират годишно около 200 000 човека. В глобалното проучване EATLancet Report е изследвано кой начин на хранене може да бъде едновременно здравословен и екологосъобразен. Добра основа за него са преобладаващо количество различни зеленчуци, пълнозърнести продукти и ниската консумация на животински продукти.

Хранителен суверенитет

„Хранителен суверенитет“ не е научно понятие, а политическа концепция. При хранителния суверенитет хората, които произвеждат, разпространяват и консумират храна, трябва да са поставени в центъра на хранителната система – вместо интересите на пазара и на корпорациите. Хранителният суверенитет изисква независимост на производителите, търговците и потребителите, демократично производство и разпределение на храната. Това включва например достъпа до земя за производителите, както и информираност за продуктите и достъп до добра храна за потребителите. Тези изисквания често вървят ръка за ръка с развитието на местни пазари и търговски структури. Все пак няма рецепта за хранителен суверенитет, която може да се приложи винаги и навсякъде. Според политическите, географските и други условия пътищата към целта са различни.

Понятието „хранителен суверенитет“ е въведено от La Via Campesina (“селският път”, чадърна организация на фермерски организации по целия свят) и е реакция на механизацията и индустриализацията на селското стопанство, които са довели до ниски доходи, глад и бедност в много страни.

Хранителен суверенитет не е същото като хранителна сигурност. При нея „по всяко време всички хора имат физически и икономически достъп до сигурна и качествена храна, която

удовлетворява техните нужди и предпочитания и им позволява активен и здравословен живот”. Хранителната сигурност не определя как тази цел да бъде постигната. Хората се разглеждат предимно като пасивно приемащи храна. Въпреки че повечето от гладуващите хора по света са дребни фермери или селскостопански работници, те теоретично имат възможността да се изхранват сами. Но често им липсват средства като достъп до земя или до семена, или международните пазари силно подбиват цените.

За разлика от хранителната сигурност, хранителният суверенитет не само определя целта, но също и процеса за постигането ѝ. Този процес обхваща фермерите и гладуващите, като им осигурява активна роля. Важни в хранителния суверенитет са също:

- *Добри работни и социални условия в селското стопанство и обработката на храни*
- *Политически условия, в които потребителите и производителите играят важна роля*
- *Справедливо и разнообразно разпределение на храната*
- *Достъп до обществени блага и устойчивото им използване*
- *Екологосъобразно производство на храни, при което човекът е в центъра*

Съвети по храните

Съветите по храните са платформи, с които гражданите могат да организират хранителната политика на локално ниво. Те са разпространени по целия свят и събират хората заедно, за да организират по социален и екологичен начин местното осигуряване на храна. Така е основан Берлинският Съвет по храните, с цел да изготви стратегия за устойчивото изхранване на един 3,5 милионен град. Наред с другите решения, той иска да намери начин да покрие голямото търсене на регионално и устойчиво произведени храни.

Особено в градовете, все повече хора губят личната връзка с храната си и нейното селскостопанско и ръчно производство. Преобладаващо купуват от супермаркета готови ястия, опаковани в пластмаса. Търговците на хранителни стоки решават коя храна да се предлага в супермаркета, без да осигуряват за потребителите прозрачност на производствената верига. Негативните въздействия в световен мащаб, например при транспортирането на храна на големи разстояния, не могат да бъдат разбрани. Общо взето, обществото трудно може да участва в оформянето на хранителната политика. Потребителите могат да влияят само косвено чрез избора си на покупки. Много граждани са недоволни, че цените и условията се диктуват от големите корпорации. Те искат здравословна храна и настояват за устойчива селскостопанска политика. Точно затова, съвместното взимане на решения в съветите по храните крие огромен потенциал. Политиката и икономиката не обхващат напълно темата за храната. Съветите по храните могат да допринесат за покриване на пропуските и да помогнат за оформянето на хранителната и селскостопанската политика на регионално ниво.

Съветите по храните имат за цел да развият хранителни стратегии на регионално ниво, съблюдавайки екологичните и социални аспекти. Членовете им се ангажират с устойчиво селско стопанство и добра храна както в локален контекст, така и на глобално ниво. В Съветите съвместно се разработват насоки и изисквания за устойчива и справедлива хранителна система и се изготвят мерки за постигането ѝ. За изследване на текущото състояние на местните хранителни системи, помага идентифицирането на уязвимите места и разработването на стратегии. Основно внимание се обръща на заздравяването на връзката между гражданите и селските производители и на изискването за екологично отглеждане на храната. Пример за това са алтернативните търговски системи като солидарното земеделие. При него фермерите се финансират директно от домакинства, които си поделят реколтата.

Много съвети по храните също се застъпват за градското земеделие (например под формата на общностни градини). Те подкрепят осигуряването на здравословна храна от регионални

продукти за училища, детски градини и други обществени институции. Често се грижат за това хора с ниски доходи да получат достъп до добра храна. Друг важен момент е предоставянето на прозрачност на веригата на доставка и условията на труд в страните, които отглеждат продукти, които не могат да се произвеждат регионално, като например какаото и кафето. Някои съвети по храните целенасочено се опитват да повлияят на местната хранителна политика, за да я направят по-устойчива.

Промяна в климата

Примерни видеоклипове, които обясняват какво е изменение на климата и какви са последствията от него:

<https://www.youtube.com/watch?v=yJhoV4MZzW0>

<https://www.youtube.com/watch?v=IFAyY-WyZYM>

<https://www.youtube.com/watch?v=TI2O-33004s>

Основна причина за промяната в климата са парниковите газове, резултат от човешката дейност. Някои от тях са разгледани по-долу.

Въглероден диоксид

Въглеродният диоксид е газ без цвят и без мирис, чийто силно променлив престой в атмосферата може да продължи до 1000 години. Антропогенният въглероден диоксид се генерира, наред с други начини, при изгарянето на изкопаеми горива (въглища, нефт, природен газ) и създава по-голямата част от парниковия ефект, причинен от хората. Източниците са преди всичко производството на електричество и топлина, домакинствата, транспорта и промишлеността.

Метан

Метанът е без цвят, без мирис, изключително запалим газ. Средният му престой в атмосферата е около 12,4 години, значително по-кратък от този на CO₂. Въпреки това, той съставя значителна част от причинения от човека парников ефект, тъй като е 25 пъти по-активен от въглеродния диоксид. Метанът винаги се отделя там, където се разгражда органична материя при липса на кислород. Главно в селското и горското стопанство, особено при индустриализираното отглеждане на животни. Друг източник са пречиствателните станции и депата за отпадъци.

Диазотен оксид (не присъства на картината, но е страничен ефект от фабриката за торове горе вдясно)

Диазотният оксид е безцветен, сладко миришещ газ. Средният престой в атмосферата е около 121 години. Отделя се главно от азотните торове и масовото животновъдство, защото се образува винаги, когато микроорганизмите разграждат азотни съединения в почвата. В индустрията се получава главно от химични процеси (вкл. производство на торове и пластмаси). Газът се среща само като следи в атмосферата, но е 298 пъти по-активен от CO₂ и неговият принос към антропогенния парников ефект не е пропорционален на количеството му.

Климатични последствия:

- *По-високи средни температури*
- *Повишаване на морското равнище*
- *Екстремни метеорологични явления като порои и наводнения, суша или горещини*
- *Изместени вегетационни периоди*

Касички с бургери

- **Долу вляво при големия краварник:** Кравите имат по-ниско качество на живот. Тук никой не дава директно пари – но за да се гарантира минимум хуманно отношение към животните, фермерите са финансово подкрепени от европейската земеделска политика.
- **Долу в средата, при ГМО царевицата:** Почвата е увредена, тъй като е изтощена от постоянното отглеждане на царевица. За да бъдат добивите високи и да си струва финансово, често се наторява обилно. Накрая всички ние плащаме, защото се нуждаем от почва в добро състояние за производството на храна.
- **В средата, под големия мост:** Когато полетата се наторят с повече хранителни вещества, отколкото растенията могат да поемат, те се измиват от дъжда, попадат в подпочвените води и ако концентрацията им е твърде висока, водата вече не може да се използва като питейна. Особено в районите с интензивно животновъдство има излишък от оборски тор, чрез който във водата могат да попаднат и остатъци от лекарства.
- **В средата до сградата „Бонсанто“:** Пчелата плаща с живота си. В нашата картина тя е убита от пестициди – това е една от причините за рязкото намаляване на насекомите в Централна Европа. По-специално хербициди от групата на неоникотиноидите, които се класифицират като опасни. Също така се свързва с монокултурното земеделие на големи площи със слабо растително разнообразие и без естествени елементи като цветни полски ивици или жив плет за насекоми.
- **Вдясно:** Работникът в плантацията плаща със здравето си – ООН изчислява, например, че около 200 000 души умират всяка година от пестициди, повечето от които в така наречените „развиващи се страни“.
- **Ляво горе:** Хеликоптерът е пример за последиците от постоянното нездравословно хранене, особено при високата консумация на бърза храна. Ефектът обаче не настъпва толкова бързо, колкото предполага хеликоптерът. Според СЗО нездравословното хранене допринася за затлъстяването, за сърдечно-съдови заболявания, диабет (тип 2) и някои видове рак. Това са водещите причини за смърт в Европа.
- **Вдясно в средата:** Естествената гора е изсечена за отглеждане на растения като палми и соя. Повечето от соята се използва за фураж на животни – само Германия внася соя, която се отглежда върху 2,3 милиона хектара земеделска земя. От това страдат както околната среда, така и хората, които са живели в гората. Освен това унищожаването на тропическите гори вреди на климата.

Екстернализирани разходи

Екстернализираните разходи са разходи, които се причиняват от производителите, но се плащат от цялото общество. Пример за това е, когато фабрика изхвърля отпадъчни води в река, без да плаща за това, а петдесет километра надолу по течението, местната администрация трябва да пречисти замърсената вода, за да може отново да е подходяща за пиене. Тези разходи са причинени от фабриката, макар че не фабриката плаща, а местната администрация. Точно това се има предвид под екстернализирани разходи. Екстернализирането на разходите означава, че корпорациите правят по-големи печалби, докато в крайна сметка обществото плаща цената. Нашата настояща икономическа и финансова система поощрява това поведение.

Производството на храната ни също често има негативни последици – както в полетата и дворовете, така и отвъд тях. Това включва замърсени води, емисии на парникови газове, резистентност към антибиотици, деградация на почвата, повече затлъстели хора и разпространение на болести. Нито една от тези щети не е включена в счетоводния баланс на

фермерите, поради което те не са отразени в цената, която потребителите плащат за храната. Плащат за тях по други, скрити начини, например чрез данъци, разходи за здравеопазване, за пречистване на замърсители, цената на водата и „отложените“ разходи, като емисии на парникови газове, които ускоряват изменението на климата. Това е особен товар за бъдещите поколения.

Земеделска площ за един бургер

И тук има различни методи за изчисляване. Представяме ви три:

1. Според калкулатора тум2¹, чийзбургерът използва около 1,6 m² площ.

2. Ако се вземе метода на Collins&Fairchild, с който работи и организацията „Хляб за света“, всяка съставка трябва да се пресметне поотделно. За изчисляване на необходимата земеделска площ за един бургер, като ориентир използваме теглото на чийзбургер от Макдоналдс: 120g. Ако приемем, че съдържа 50g месо, 10g кашкавал, 10g преработени зеленчуци и хлебче от 50g, това води до отпечатък от около 9,41 m² (за състава виж карето).

Говеждо: около 8 m ²
Хляб: около 0,25 m ²
Сирене: 1,15 m ²
Преработени зеленчуци: 0,01 m ²

3. Според OgoVerde един бургер се нуждае от 5,6 m² площ, върху които се отглежда соя. Другите площи не се взимат предвид².

Без значение с кой начин на изчисляване се работи, в началото числата звучат малки, но в сравнение с други ястия, лекият бургер всъщност е доста "тежък" – напр. едно азиатско ястие с ориз и тофу заема земеделска площ само от 0,6 m² според калкулатора тум2. При справедливо разпределение на земеделската земя, на всеки човек ежедневно се падат по 4,2 m² от световната площ. Там трябва да расте не само нашата храна, но и памук, биогориво и други суровини.

¹<https://www.2000m2.eu/de/mym2/>

²https://www.regenwald-schuetzen.org/fileadmin/user_upload/pdf/Projekt/Weil-wir/Fleisch/weil-wir-es-wert-sind-zahlen-fakten-fleischkonsum.pdf

Источници на информация

Bittman, Mark (15.07.2014): The true Cost of a Burger. In: The New York Times. https://www.nytimes.com/2014/07/16/opinion/the-true-cost-of-a-burger.html?partner=rss&emc=rss&smid=tw-nytopinion&_r=1. 02.05.2020.

Böttner, Fine (2019): Die Wahrnehmung Jugendlicher (14-17jährig) von Wimmelbildern zum Thema Klimawandel: Erkenntnisse für den Einsatz Wimmelbildern in der Bildung für nachhaltige Entwicklung. Bachelorarbeit, Lüneburg, Leuphana Universität.

Bundesamt für Naturschutz (Hrsg., 2017): Agrar-Report 2017. Biologische Vielfalt in der Agrarlandschaft. Bonn – Bad Godesberg.

Bundesinformationszentrum Landwirtschaft (Hrsg.): Soja – Nahrungsmittel für Tier und Mensch. <https://www.landwirtschaft.de/diskussion-und-dialog/umwelt/soja-nahrungsmittel-fuer-tier-und-mensch>. 29.04.2020.

Collins, Andrea & Fairchild, Ruth (2007): Sustainable Food Consumption at a Sub-national Level: An Ecological Footprint, Nutritional and Economic Analysis, Journal of Environmental Policy & Planning, 9:1, 5-30. DOI: 10.1080/15239080701254875

Meier, Toni (2013): Umweltwirkungen der Ernährung auf Basis nationaler Ernährungserhebungen und ausgewählter Umweltindikatoren. Halle, Naturwiss. Fakultät III der Universität.

Ritter (Hrsg., 2019): Geschmackssache 2019. Die Studie zu Craft Food, Bio- und regionalem Essen sowie Kaufverhalten in Deutschland. Gröbenzell.

Umweltinstitut Münschen e.V. (Hrsg.): Noch was anderes suchen!

United Nations Special Rapporteur on the right to food: Report of the Special Rapporteur on the right to food. 27 Feb. – 24 Mar. 2017, A/HRC/34/48.

World Health Organisation (WHO), Regional Office for Europe (Hrsg.): Nutrition. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/nutrition>. 29.04.2020.